

ДІАГНОСТИКО-ПРОГНОСТИЧНА ФУНКЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Поглиблення науково-теоретичного й практичного підходів до пізнання об'єктивної природи кризових процесів і формування інструментально-технологічних основ антикризового фінансового менеджменту дозволяють нам визначитися з тим, що для налагодження системи антикризових заходів слід ідентифікувати і реалізувати передумови своєчасного виявлення раптових, швидкоплинних і потенційно несподіваних змін, створити ефективні механізми прогнозування й діагностики криз суб'єкта, домогтися швидкої відповідної реакції на очікувані критичні зміни й налагодити належний контроль за здійсненням контрзаходів.

Незважаючи на значення діагностики для антикризового управління в сучасних умовах це поняття практично не розроблене [1]. Сучасній економічній літературі часто його ототожнюють із поняттям фінансового аналізу [2–5]. І аналіз, і діагностика є інструментами пізнання у фундаментальних і прикладних дослідженнях. Прийнято вважати, що аналіз первинний як інструмент пізнання, універсальний для всіх галузей знань, успішно вирішує основні завдання там, де суспільство недостатньо розвинене для критичної оцінки й прийняття рішень. Аналіз являє собою процедуру уявного, а також часто й реального розчленовування об'єкта або явища на частині. Залежно від характеру досліджуваного об'єкта, складності його структури, рівня абстракції використовуваних пізнавальних процедур і способів їхньої реалізації аналіз виступає в різних формах, будучи часто синонімом дослідження, як у природних, так і суспільних науках (хімічний аналіз, математичний аналіз, фінансовий аналіз тощо).

Тоді як діагностика, у нашому розумінні, – процес розпізнавання стану системи, симптомів, ознак і природи кризи, постановки діагнозу й прийняття рішень, щодо підтримання системи в дієздатному стані.

На наш погляд, найбільш прийнятні результати системи контролю за різними сферами діяльності суб'єкта господарювання дає систематична оперативно-попереджувальна діагностика фінансового стану компанії. З одного боку, формально фінанси є тільки одним аспектом діяльності компанії, але, з іншого боку, стабільний і потужний фінансовий потік є підсумковим еквівалентом оцінки всіх бізнес-процесів. Абсолютно кожний аспект підприємницької діяльності відбивається на фінансовому стані компанії, що формує якийсь узагальнюючий результат діяльності.

Діагностика фінансового стану підприємства часто показує, що окремі показники перевищують свої нормативні значення, інші – нижче норми. Стан, коли, всі традиційні параметри вказують на неплатоспроможність досить рідка й небажана, тому що тоді фінансова стабілізація даного підприємства навряд чи буде можливою. Різні групи показників зачіпають різні фінансові процеси: ліквідність – показник ліквідності; фінансова ефективність – показник рентабельності, позикові засоби – показник фінансової стійкості тощо.

Тут і відіграє найважливішу роль комплексний аналіз фінансового стану господарюючого суб'єкта по різних параметрах, що характеризує його фінансову діяльність.

На нашу думку, опираючись на дослідження фінансового стану, менеджмент компанії може оцінити можливі й доцільні темпи зростання виробництва з погляду їх фінансового забезпечення, встановити доступні джерела мобілізації засобів і розумні масштаби такої мобілізації, зробити прогноз позицій підприємства на фінансовому ринку.

Реальна об'єктивна оцінка фінансового стану – це не тільки підстава для прийняття фінансовим менеджментом внутрішніх управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабілізації, але й значима з економічної діяльності комерційного підприємства в зовнішньому конкурентному ринковому середовищі. Фінансовий стан визначає

конкурентоздатність компанії, розкриває ступінь відповідності, гармонізації інтересів фірми і її партнерів у діловому співробітництві.

У той же час, на наш погляд, помилково розглядати незадовільні фінансові коефіцієнти як причину невдач компанії. Фінансові показники всього лише індикатори неблагополуччя, глибинні причини якого криються в безпосередній виробничо-фінансовій діяльності, а також у стратегії дій, що вибрало керівництво підприємства. Отже, незадовільні фінансові показники є відправною крапкою не лише для корегування фінансових планів, але й у першу чергу для перегляду стратегії виробничо-господарської системи. Крім того, аналіз поточного стану повинен бути доповнений прогнозом її фінансової діяльності. Прогноз повинен показати ступінь небезпеки сформованих негативних і ще, може бути, не занадто помітних тенденцій, імовірно посилення ще малопомітних позитивних тенденцій.

Порівняння цілей і прогнозів розвитку дозволяє ідентифікувати питання, пов'язані, з одного боку, з необхідністю реалізації можливостей, що відкривають для компанії появою в майбутньому кризової ситуації, а з іншого боку, – з подоланням загрози виникнення стратегічної кризи, і проаналізувати їх. Дані проблеми є глобальними й погано структурованими, внаслідок чого доводиться прибігати до використання достатньо складних або ще не сформованих процедур впровадження критично значимих рішень.

Разом з тим, вивчення фінансового стану підприємства, на наш погляд, не достатньо для прогнозування розвитку кризової ситуації. На нашу думку, в рамках загальної діагностичної системи компанії необхідно формування спеціального діагностичного механізму виявлення раптових, швидкоплинних і потенційно несподіваних змін, що відбуваються в зовнішнім оточенні й у внутрішнім середовищі.

Відповідно до нашого підходу, кризова ситуація може бути спровокована в тому випадку, коли комбінація несприятливих обставин реалізується, породивши вихідне явище, що запускає кризовий механізм, і розвиток цього вихідного економічного явища здійснюється відповідно до принципу «ефекту доміно». Дія критичних факторів проковує переростання латентної фази кризового процесу в явну.

Відповідно до нашого підходу, під критичними для фінансового стану компанії факторами, ми розуміємо, ключові негативні обставини, здатні вирішальним образом впливати на потенціал фінансового успіху й змінювати фінансову рівновагу компанії, запускаючи у зв'язку з їхнім ослабленням кризовий механізм.

В свою чергу, можливість розвитку кризи залежить, як нам представляється, від:

- сили впливу окремих критичних факторів і їхнього комбінаторного ефекту;
- вихідного стану (ступеня залучення граничних можливостей) системи і її внутрішніх здатностей протистояти кризовим явищам і тенденціям.

Існує версія, що допускає більшу диференціацію причин, що визначають тривалість періоду, протягом якого наступає й заглиблюється кризовий стан, до складу яких пропонується включати:

- співвідношення кількості й сили вихідних економічних явищ;
- число й ступінь впливу агентів зовнішнього й внутрішнього середовища;
- інтенсивність процесу виникнення проміжних явищ;
- співвідношення й сила проміжних явищ по кожному фактору стану компанії;
- значимість кожного фактора стану компанії конкретного для даної фірми й даної галузі національної економіки.

Втім, цей перелік, хоча і є більше розгорнутим, не суперечить сформульованому нами набору детермінант, а скоріше, уточнює його.

Основними завданнями діагностичної системи раннього попередження кризових ситуацій, на наш погляд, варто визнати ідентифікацію факторів, здатних критично змінювати фінансовий стан, і визначальну життєдіяльність виробничо-господарської системи, а також межі їхньої дії, що представляють підвищену небезпеку для підприємства. Такі межі характеризуються виникненням спонтанних подій, своєчасне виявлення яких припускає налагоджене відповідним чином спостереження за зовнішнім оточенням для того, щоб у режимі раннього оповіщення одержати слабкі сигнали про можливе фінансове неблагополуччя. У підсумку в кризі-менеджменту з'являється, на нашу думку, можливість завчасно визначитися з комплексом антикризових заходів щодо запобігання зниження ключових фінансових показників нижче необхідного для виживання (запобігання банкрутства) рівня.

Список бібліографічних посилань

1. Кукукина И. Г., Асипраханцева И. А. Учёт и анализ банкротств. М. : Финансы и статистика, 2004. С. 76.
2. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. М. : Финансы и статистика, 1998. С. 48.
3. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера. Киев : Ника-Центр, 1998. С. 215.
4. Салига К. С. Методичні підходи діагностування фінансового стану. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2007. № 3. С. 204–210.
5. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 374 с.

Одержано 01.11.2018